

Подальшим напрямом наукових досліджень з даної проблематики вбачається удосконалення змісту системи забезпечення дій органів управління та сил цивільного захисту у надзвичайних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Кулешов М.М., Ларін О.М. Удосконалення системи взаємодії під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій // Проблеми надзвичайних ситуацій. Збірка наукових праць. – Вип. 8, 2008. НУЦЗУ. С. 103-108.
2. Шостак Л.Й. Організація взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади при ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій // Науковий вісник Академії муніципального управління. Збірник наукових праць. Серія „Управління”. – Вип. 2/2012. С. 324-332.
3. Барило О.Г., Потеряйко С.П. Вибір методу організації взаємодії у надзвичайній ситуації / Розвиток креативного публічного управління: матеріали щорічної міжнародної наук.-практ. конф. – К.: АМУ, 8 квітня 2016 р.– С. 196-197.
4. Барило О.Г., Потеряйко С.П. Підходи до оцінювання методів організації взаємодії у надзвичайній ситуації / Розвиток професійних компетентностей державних службовців: комунікативний аспект – матеріали наук.-практ.конф. за міжнародною участю. – К.: 2016. – НАДУ, 3-4 листопада 2016 р. – С. 278-280.
5. Барило О.Г., Потеряйко С.П. Дослідження методів організації взаємодії у надзвичайних ситуаціях / Проблеми техногенно-екологічної безпеки: освіта, наука, практика: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Харків, НУЦЗУ, 24 листопада 2016 р.
6. Барило О.Г., Потеряйко С.П., Тищенко В.О. Робота органів державного управління у надзвичайних ситуаціях // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: збірник наукових праць. – К.: НУБіП. – 2013. – № 189. – С. 269-277.

УДК: 614.8.084

*Потеряйко С.П., к.військ.н., доцент,
Барило О.Г., к.т.н., с.н.с.,
Назаренко М.М., Медвідь А.П., к.держ.упр.*

**НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ПІДСИСТЕМ
ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Досліджено наукові підходи щодо визначення напрямів удосконалення територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту України. Розроблено систему показників, ієрархічну модель порівняння альтернативних територіальних підсистем, розрахункову задачу та визначено розподіл пріоритетів між вищезазначеними підсистемами. Запропоновано напрями удосконалення територіальних підсистем.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, територіальна підсистема, ієрархічна модель, показники.

Постановка проблеми. Аналіз діяльності органів управління на територіальному рівні свідчить про те, що існує проблема, яка полягає у тому, що з

одного боку – обсяги та зміст завдань, що постають перед керівниками територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту України (далі – ЄДСЦЗ), зростають та ускладнюються, а з іншого – стан та функціонування територіальних підсистем потребують удосконалення. У той же час виявлено, що існуючі науково-методичні підходи до вирішення проблемних питань державного управління на територіальному рівні недостатньо досліджені.

Тому, актуальність роботи полягає у наявності проблемних питань з організації управління, проведення та забезпечення аварійно-рятувальних робіт в умовах надзвичайних ситуацій на територіальному рівні та у необхідності, у зв'язку з цим, дослідження напрямів удосконалення територіальних підсистем.

Постановка завдання. Дослідити актуальні проблеми функціонування територіальних підсистем ЄДСЦЗ та розробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Дослідженню проблемних питань цивільного захисту в цілому та територіальних підсистем ЄДСЦЗ – зокрема приділено достатньо уваги з боку науковців.

Волянським П.Б. визначено пріоритетні напрями державного управління медичним захистом за умов надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, які спрямовані на комплексне розв'язання існуючих у цій сфері проблем [1], висвітлено проблемні питання управління надзвичайними ситуаціями мирного часу, досліджено специфіку організації прийняття управлінських рішень за умов надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження [2].

Перепелятніковим Г.П., Євдіним О.М., Яцюком О.П. досліджено основні проблеми нормативного забезпечення сфери цивільного захисту, розкрито роль і значення створення і функціонування ЄДСЦЗ в забезпеченні гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства і держави [3].

Євдіним О.М. науково обґрунтовано шляхи і способи створення сучасної системи моніторингу і прогнозування ймовірності виявлення надзвичайних ситуацій, визначено напрями і механізми її формування [4].

С. Андреев виявив основні недоліки організаційних засад ЄДСЦЗ на сучасному етапі її розвитку, окремі суперечності та прогалини в регламентації діяльності її функціональних та територіальних підсистем [5].

Барило О.Г., Потеряйко С.П. дослідили підходи щодо визначення напрямів удосконалення організаційного механізму державного управління, що пов'язаний із обранням раціонального методу організації взаємодії керівником органу управління, виявили залежність між якостями методів організації взаємодії, заходами та завданнями, що виконуються під час ліквідації надзвичайної ситуації, що полягає в обранні керівником найбільш раціонального методу організації взаємодії [6].

Однак, незважаючи на вищевказане, питання функціонування територіальних підсистем ЄДСЦЗ та визначення рекомендацій щодо їх удосконалення дотепер досліджено недостатньо.

Аналіз характеру, масштабів, наслідків виникнення надзвичайних ситуацій та результатів діяльності органів управління і сил цивільного захисту показав, що на їх функціонування суттєво впливають чинники, що пов'язані із особливостями прояву та наслідків надзвичайних ситуацій природного, техногенного і соціального характеру та їх кількістю і періодичністю. У зв'язку з цим доведено, що керівнику територіальної підсистеми необхідно враховувати вищевказані чинники при побудові елементів підсистеми, розташуванні сил цивільного захисту, матеріально-технічних

запасів, прораховувати питання організації взаємодії між усіма структурними ланками конкретної підсистеми.

Так, оцінка характеру надзвичайних ситуацій, що відбулися на території альтернативних підсистем протягом минулого року, свідчить про те, що за кількістю найбільше надзвичайних ситуацій природного характеру виникло у Сумській та Рівненській областях, техногенного – Миколаївській, а соціального – Харківській області.

Проведений аналіз побудови структури альтернативних територіальних підсистем Сумської, Харківської, Рівненської та Миколаївської областей показав, що в цілому вони відповідають вимогам типового положення, але мають деякі невідповідності, а також відмінності їх побудови та організації взаємодії між складовими цих структур. У той же час, виявлено недостатню організацію взаємодії між управліннями ДСНС та структурними підрозділами облдержадміністрацій.

В роботі розглянуто зміст завдань вищезгаданих підсистем та визначено, що вони потребують коригування і приведення у відповідність до особливостей виникнення надзвичайних ситуацій, що характерні для даного регіону. Виявлено, що найбільш оптимальним змістом завдань, що наведено у положеннях про територіальні підсистеми є завдання територіальної підсистеми Миколаївської області.

Досліджено досвід реалізації завдань цивільного захисту у зоні проведення антитерористичної операції, що засвідчив необхідність посилення взаємодії сил цивільного захисту з військовими та іншими спеціальними формуваннями, які безпосередньо організовували та проводили антитерористичні заходи. Виявлено, що в державі не запроваджувалась обов'язкова евакуація населення з районів збройного конфлікту, а органи місцевої влади, на які законодавством покладено питання організації та проведення евакуаційних заходів, були деморалізовані та не готові до виконання цих функцій. Доведено, що реалізація заходів щодо захисту цивільного населення від наслідків ведення воєнних дій потребує більш детального та предметного аналізу з метою конкретизації проблем забезпечення цивільного захисту в умовах „гібридної війни”, окреслення пріоритетних завдань щодо розвитку ЄДСЦЗ в цілому, і її територіальних підсистем – зокрема.

Аналіз дій органів управління та підрозділів альтернативних територіальних підсистем щодо організації роботи з реагування на надзвичайні ситуації показав, що основні заходи здійснювалися відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації. Однак, мали місце недоліки, пов'язані з неякісною організацією професійної підготовки з особовим та начальницьким складом на місцях, що в роботі віднесено до структурного та організаційного чинників щодо виконання завдань територіальними підсистемами.

Окреслено проблемне питання щодо незадовільного стану забезпеченості територіальних підсистем в цілому, і технічного оснащення органів і підрозділів ДСНС – зокрема та виявлено невідповідність видатків Державного бюджету України обсягам фінансування, визначеним державними та цільовими програмами, що негативно впливає на оперативність реагування сил цивільного захисту на надзвичайні ситуації та події. Виявлено взаємозв'язок між чисельністю гарнізонів, спеціалізацією підрозділів ДСНС України та щільністю проживання населення, природними особливостями місцевостей і техногенним навантаженням на регіон.

Для досягнення мети дослідження використано науково-методичний апарат, що охоплює три рівні показників оцінки територіальних підсистем – загальносистемний, системний і елементний та базується на застосуванні методу аналізу ієрархій відповідно

на нормативно-правовому, організаційному, структурному та логістичному зрізах. Запропонована методика оцінювання альтернативних територіальних підсистем, що дозволяє за кожним із усієї сукупності факторів відповідно до чисельних значень якісних показників обрати найвищі з них, які відповідають інтегральній територіальній підсистемі, що забезпечує виконання завдань за призначенням.

З метою визначення шляхів удосконалення територіальних підсистем розроблено систему показників елементного, системного та загальносистемного рівня і, на їх основі, – ієрархічну модель порівняння альтернативних територіальних підсистем (див. рис. 1), в якій загальносистемним показником визначено інтегральну якість територіальної підсистеми, що забезпечує виконання нею завдань, системними показниками – узагальнені фактори, що впливають на функціонування територіальної підсистеми, частковими – фактори, що впливають на стан територіальної підсистеми [8].

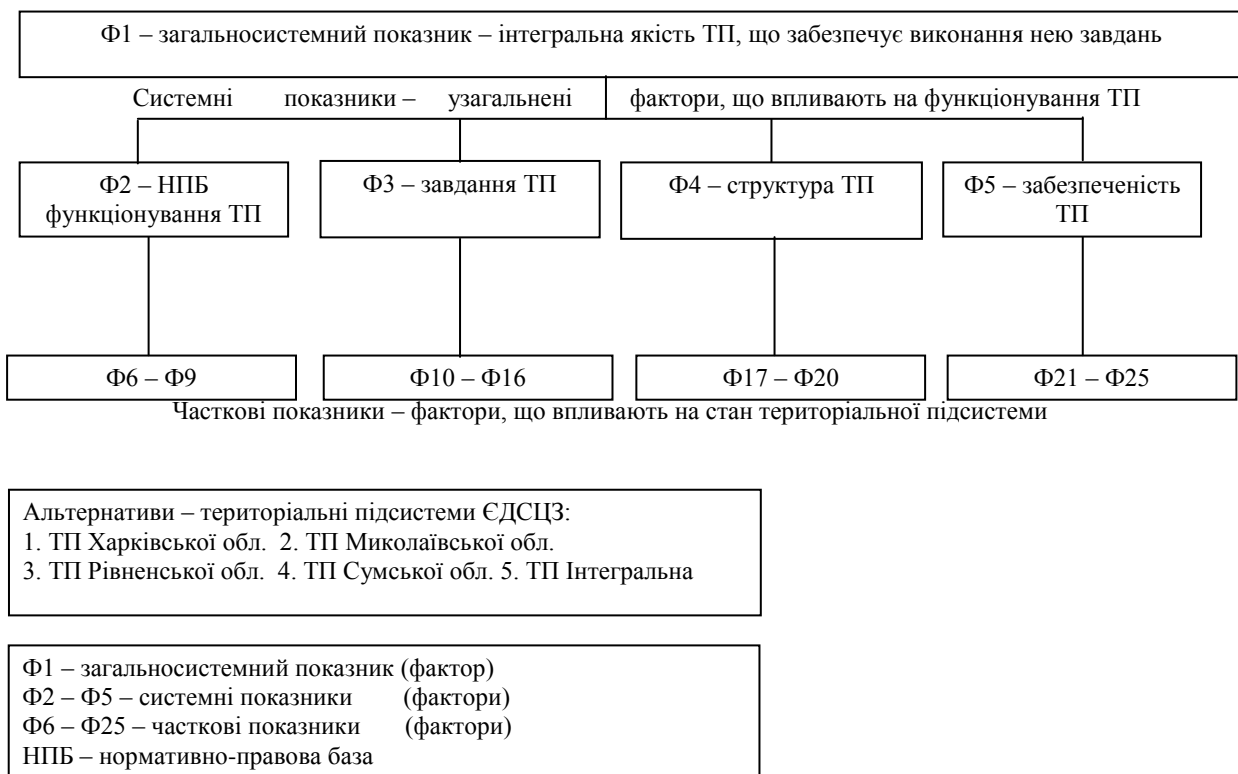

Рисунок 1 – Ієрархічна модель порівняння альтернативних ТП

Застосування, на основі методу аналізу ієрархій, ієрархічної моделі порівняння альтернативних територіальних підсистем дозволило порівняти альтернативні територіальні підсистеми за кожним з усієї сукупності факторів та обрати найвищі з них за чисельними значеннями пріоритетів, що віднесено до інтегральної територіальної підсистеми, виявити взаємозв'язок між якість показників елементного, системного та загальносистемного рівнів, що дозволяє керівнику територіальної підсистеми організувати якісне, повне та своєчасне виконання покладених на неї завдань.

У подальшому, за допомогою діалогової системи багатофункціонального аналізу інформації і підтримки прийняття рішення „Фактор”, проведено розрахунки розподілу пріоритетів між альтернативними територіальними підсистемами.

Аналіз результатів розрахунків за системним показником „Нормативно-правова

база ТП» свідчить про те, що ТП Сумської області переважає альтернативні відповідно: Рівненську – на 6%, Миколаївську – на 53%, Харківську – на 66%, що свідчить про більшу дієвість, відсутність дублювання та протиріч у керівних документах, що забезпечують стале функціонування підсистеми Сумської області.

Розрахунки за системним показником „Завдання ТП” показали, що у підсистемах Харківської та Рівненської областей приблизно тотожні значення та перевищують показник підсистеми Миколаївської області на 52%, а Сумської – на 50%. Вищезазначене свідчить про те, що у підсистемах Харківської та Рівненської областей має місце кращий взаємозв’язок між складовими завдань, вища їх адаптивність, відсутність дублюючих елементів, наявна прогнозна функція.

Проведені розрахунки порівняння альтернативних підсистем за показником „Структура ТП” свідчить про перевагу Сумської ТП над альтернативними на 70 %, що свідчить про те, що у структурі Сумської підсистеми найменша кількість проміжних і дублюючих ланок, мають місце взаємозамінні елементи, вища цілісність структури.

За показником „Забезпеченість ТП” Рівненська ТП переважає альтернативні 75 %.

Узагальнений результат розподілу пріоритетів між альтернативними територіальними підсистемами наведено на рис. 2 [8].

Узагальнені результати розрахунків порівняння альтернативних територіальних підсистем

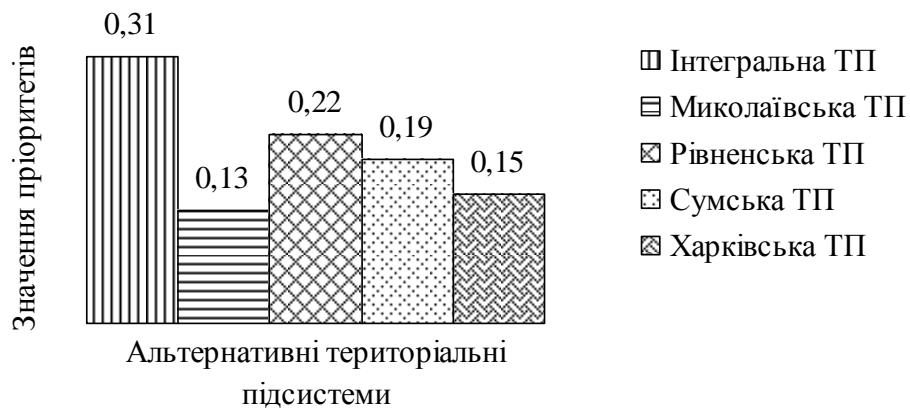

Рисунок 2 – Узагальнений результат розподілу пріоритетів між альтернативними територіальними підсистемами

На підставі проведеного моделювання та розрахунків запропоновано шляхи удосконалення територіальних підсистем:

удосконалення нормативно-правового забезпечення з питань цивільного захисту, насамперед, внесення змін і доповнень до Кодексу цивільного захисту України з наданням більших повноважень новоутвореним громадам, усунення протиріч та дублювання у вищевказаній нормативно-правовій базі щодо територіальних підсистем, внесення змін до типового положення про територіальні підсистеми;

запровадження сучасних технологій регулювання техногенної та природної безпеки, зокрема управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій,

розроблення та реалізація Концепції створення і функціонування підсистеми моніторингу і прогнозування ризику виникнення надзвичайних ситуацій на територіальному рівні;

приведення структури та чисельності формувань цивільного захисту, забезпечення їх сучасною спеціальною технікою та оснащенням відповідно до обсягів, покладених на них завдань з урахуванням техногенного та природного навантаження у відповідних регіонах;

удосконалення системи підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту через перегляд існуючих кваліфікаційних вимог до фахівців у сфері цивільного захисту, оновлення змісту їх знань, умінь і навичок з урахуванням особливостей характерних для даного регіону надзвичайних ситуацій;

створення, раціональне збереження і використання оперативного резерву для негайного реагування на надзвичайні ситуації та надання термінової невідкладної допомоги постраждалому населенню в регіонах;

здійснення ефективної структурної організації рятувальних сил на місцевому рівні, що може змінюватися залежно від масштабу надзвичайної ситуації та її складності, наявності сил і засобів;

налагодження чіткої взаємодії між оперативними черговими органами управління в регіонах та оперативно-координаційним центром ДСНС України в частині передачі інформації для оперативного визначення необхідної кількості сил та засобів для локалізації та ліквідації надзвичайних ситуацій;

проведення технічного переоснащення підрозділів цивільного захисту, розробка та прийняття в експлуатацію новітньої аварійно-рятувальної техніки багатофункціонального призначення.

Висновки.

Проведений аналіз чинників нормативно-правового, структурного, організаційного та логістичного рівнів, що впливають на стан та функціонування територіальних підсистем, застосування, на основі методу аналізу ієрархій, ієрархічної моделі порівняння альтернативних територіальних підсистем дозволило виявити взаємозв'язок між якими показників елементного, системного та загальносистемного рівнів, що забезпечує керівнику територіальної підсистеми організувати якісне, повне та своєчасне виконання покладених на неї завдань, а також запропонувати рекомендації щодо удосконалення територіальних підсистем.

Список використаних джерел

1. Державне управління медичним захистом населення від наслідків надзвичайних ситуацій в Україні: становлення і розвиток: монографія / П.Б. Волянський. – К.: „Українська технологічна група”, 2013. – 360 с.

2. Волянський П.Б. Деякі питання управління надзвичайними надзвичайними ситуаціями мирного типу / Науковий вісник. – 2012. – вип. 9. Демократичне врядування.

3. Перепелятников Г.П., Євдін О.М., Яцюк О.П. Актуальні проблеми забезпечення цивільного захисту в Україні / Науковий вісник УкрНДІПБ, 2014, № 2 (30).

4. Євдін О.М., та ін. Моніторинг та прогнозування ймовірності виникнення надзвичайних ситуацій: сучасний стан і проблеми // Сучасний стан цивільного захисту України: перспективи та шляхи до Європейського простору: матеріали

17 Всеукраїнської науково-практичної конференції рятувальників. – Київ: ІДУЦЗ, 2015. – 587 с.

5. Андреев С. Основні недоліки організаційних засад функціонування єдиної державної системи цивільного захисту на сучасному етапі її розвитку / Збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 39 „Ефективність державного управління”.

6. Барило О.Г., Потеряйко С.П. Підходи до оцінювання методів організації взаємодії у надзвичайній ситуації / Матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю: Розвиток професійних компетенцій державних службовців: комунікативний аспект. К.: 2016. – С. 228-280.

7. Сучасний стан цивільного захисту України: перспективи та шляхи до Європейського простору: матеріали 18 Всеукраїнської науково-практичної конференції рятувальників. – Київ: ІДУЦЗ, 2016. – 380 с.

8. Звіт про НДР за темою: „Обґрунтування шляхів удосконалення територіальних підсистем ЄДСЦЗ на сучасному етапі” / К.: ІДУЦЗ. – 192 с.

УДК 614.8.01

Романюк Н.М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ НАСЕЛЕННЯ ДО ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

У статті розкривається питання використання інформаційно-комунікаційних технологій. Впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть сприяти ефективності інноваційних педагогічних технологій, а також підняти на новий рівень традиційні форми навчального процесу, є одним із перспективних напрямків підвищення якості освіти.

Ключові слова: інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційні технології, інновації.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій на даний час є невід’ємною складовою сучасного суспільства та дозволяє не тільки оптимізувати процес збору, обробки та обміну інформацією, а також удосконалити рівень знань та накопичення передового досвіду, що дасть можливість при необхідності прийняти вірне рішення, від якого буде залежати життя людини.

Актуальність теми визначається важливістю використання та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у системі підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

Аналіз наукових досліджень. Останнім часом помітно зросла кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Цій темі в Україні присвячені дослідження таких науковців як В.В. Гуменюк, В.П. Драгун, В.І. Маслов, В.В. Іванова, А.А. Каленський, І.Г. Захарова та ін. Проблеми комп’ютеризації освіти досліджували А.Т. Ашерев, Ю.О. Дорошенко, Ю.О. Жук, Ю.І. Машбиць, О.М. Торубара, О.Г. Яцюк та ін. Питання застосування мультимедійних технологій у навчальному процесі досліджувались В.Ю. Биковим, Ю.О. Жуковим, М.І. Жалдак, Р.І. Гуревичем [1,2,3,4].

Постановка проблеми. Вимоги сьогодення потребують удосконалення системи навчання, підвищення якості організації навчального процесу через пошук